

Лабораторне заняття № 6 ТЕМА: ПІДКЛАС РОЗИДИ – *ROSIDAE*

Мета заняття: вивчити систематичні ознаки родин Розові та Бобові (Метеликові), їх родинні зв'язки, систематичне положення; відмітити особливості будови квіток у зв'язку з їх спеціалізацією до ентомофілії; ознайомитись з представниками вказаних родин, їх народногосподарським і природним значенням.

Обладнання: біноклярні та ручні лупи, набір препаратувальних інструментів, визначники, таблиці з теми, методичні вказівки.

Об'єкти вивчення: живий, гербарний і фіксований матеріал, колекції плодів представників родин Розові, Бобові.

Завдання 1. Провести морфологічний аналіз вегетативних та генеративних органів основних представників родини Розові – *Rosaceae*, які відносяться до різних підродин.

Систематичне положення об'єктів вивчення:

Порядок Розоцвіті – *Rosales*

Родина Розові – *Rosaceae*

Підродина Таволгові – *Spiraeoideae*

Таволга середня – *Spiraea media* Franz Schmidt

Підродина Розові – *Rosoideae*

Шипшина собача – *Rosa canina* L.

Суниця лісові – *Fragaria vesca* L.

Підродина Яблуневі – *Maloideae*

Глід український – *Crataegus ucrainica* Pojark.

Підродина Сливові – *Prunoideae*

Абрикос звичайний – *Armeniaca vulgaris* Lam.

Персик звичайний – *Persica vulgaris* Mill.

При аналізі квіток та плодів звернути увагу на форму квітколожа, будову гінецея, кількість членів квітки, тип плоду, за якими розові поділяються на підродини.

Так, квітки таволги у багатоквіткових щитках, розташованих на кінцях пагонів; квітколоже неглибоке келихоподібне, по краях якого прикріплюються чашолистки, пелюстки і тичинки. Маточок 5, вони вільні, прикріплюються у центрі гіпантія; зав'язь верхня. Плід – багатолістянка, прикрита чашолисками. Насіння висипається при розтріскуванні плодів.

Шипшини – колючі кущі з непарноперистими листками. Квітколоже бокалоподібне, м'ясисте, тичинок багато. Квітколоже зростається з основою тичинок, утворюючи гіпантій. Характерну будову має спіральна розташована

чашечка, два нижніх її чашолистка пірчастонадрізані, два верхніх суцільнокрайні, а середній має придатки тільки з однієї сторони. Плід – цинародій, різновид багатогорішка.

На прикладі глоду можна ознайомитися з характерними ознаками яблуневих. Для яблуневих характерні надматочкові квітки з увігнутим квітколожем. Оцвітина подвійна, 5-членна, тичинок найчастіше 20. Гінецей ценокарпний, плодолистків зав'язі 5, але часто вони редукуються до 2-3 і навіть 1. Зав'язь нижня, зростається з чашоподібним гіпантієм. Види глоду – колючі кущі чи деревця, які широко розповсюджені у флорі України. Квітки у складних щитках. Плід – яблучко, на верхівці якого зберігаються залишки чашечки.

Сливові мають прості, цільні листки. У квіток трубчастий або дзвіночковидний гіпантій на дні якого вільно прикріплюється 1 плодолистик. Плід – соковита (рідше суха) кістянка з твердим кам'янистим ендокарпієм.

- Зарисувати по 1-й рослині з кожної підродини:**
1. частину пагона рослини;
 2. повздовжній розріз квітки, позначити квітколоже, гінецей та інші частини; якщо є підчаша, зарисувати також вид квітки знизу;
 3. плід;
 4. діаграму квітки.

Написати формули квіток.

Завдання 2. Провести морфологічний аналіз вегетативних та генеративних органів одного з запропонованих видів родини Бобові – *Fabaceae*.

Систематичне положення об'єкта вивчення:

Порядок Бобовоцвіті – *Fabales*

Родина Бобові – *Fabaceae*

Підродина Бобові – *Faboideae*

Горох посівний – *Pisum sativum* L.

Характерна особливість будови, на основі якої рослини об'єднують у родину Бобові – це метеликоподібний віночок, представлений 5 пелюстками, з яких 3 вільні (прапорець та 2 крила), а 2 зрослися верхівками у так званий човник. У деяких родів всі пелюстки зрослися (конюшина). Особливу будову має андроцей. У гороху він двобратній: з 10 тичинок 9 зрослися нитками у трубочку, одна тичинка вільна. Форма тичинкової трубки є систематичною ознакою та враховується при визначенні рослини.

На фіксованому зразку уважно розглянути кореневу систему з бульбочками представника бобових. Завдяки бактеріоризі бобові використовують як зелене добриво.

- Зарисувати:**
1. частину пагона з листками та суцвіттям;
 2. вигляд квітки збоку; чашечку та всі пелюстки віночка окремо; андроцей; зовнішній вигляд маточки;
 3. плід;
 4. діаграму квітки.

Написати формулу квітки.